

A Lars Fredrick Staffan Mörling *In memoriam*

Ana Gil Medraño

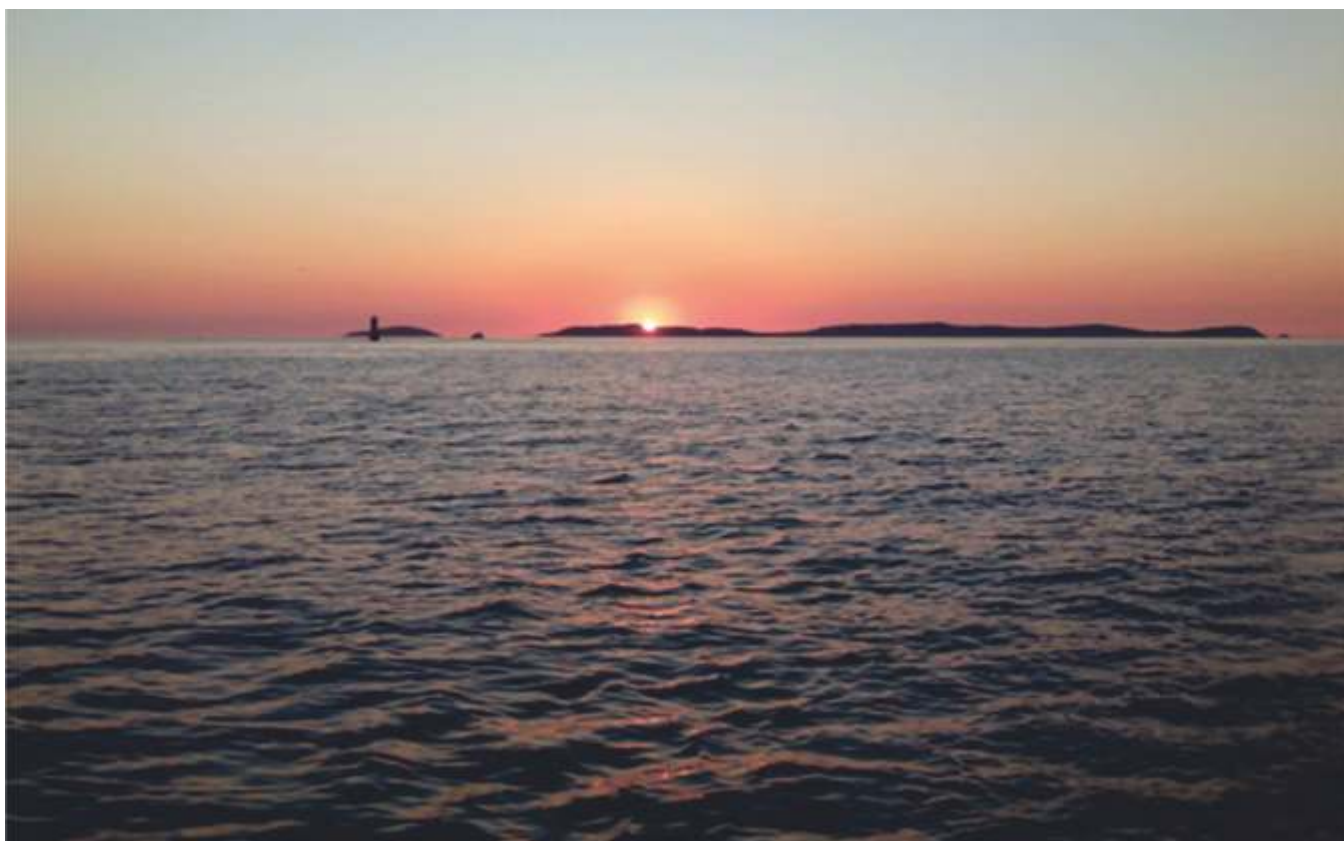
As embarcacións tradicionais polos cinco sentidos

Síntese das reflexións sensoriais que Staffan Mörling lle fixo á autora durante unha viaxe a Ferrol onde recibiría unha homenaxe

VISTA: É a experiencia de xeracions e xeracións de carpinteiros de ribeira. Esta experiencia téñ que ser socializada, é dicir, han de intercambiarse estas experiencias, uns con outros, en canto a cal é a mellor fasquía do barco, a mellor manga, a mellor eslora... A cultura marítima foi pasando de xeración en xeración e cada unha foi asimilando e aportando algo a esta evolución.

Pero a cultura marítima chega a ter unha madurez, enténdase ben a palabra, foi madurando como unha froita, grazas a estas aportacións dos mariñeiros e dos construtores dos barcos. Todo isto séntese, vése, pálpase.

SABOR: É moi rico o sabor. Para min ten que ser o sabor ao alquitrán, o sabor ao aceite de semente de

Acto de homenaxe no Ferrol

liñaza. Iso que lle dan ao interior dunha embarcación tamén en Suecia.

AROMA: O aroma dun lume de leña que quenta o cacharro de alcatrán. Onde un está só con ese alcatrán e esa brocha, na area da Praia de Beluso, diante dunha das casas e mirando ao fondo Bueu. Un está só e disfruta dese estar só, disfruta de assimilar todo iso, disfruta de respirar ese ambiente da Ría de Pontevedra.

Ese ambiente da beira da Praia de Beluso con esa presenza de Bueu a certa distancia. Iso é para min coma un viño fino. Iso é para min algo que me fai feliz, que me pon en harmonía... Que me dá a calma necesaria para darlle coa brocha o embreado ao interior da dorna, atendendo aos pequenos detalles e gozando.

Hai xente máis perto, xente máis lonxe, pero a embarcación e máis eu somos os protagonistas desta experiencia da cultura marítima.

SON: O son pode ser suave, unha pequena marexadiña. Un escoita ese son das ondas dende arriba, na nosa habitación da casa de Beluso. Pero tamén pode ser o da maruxía do inverno que ven bramando. Ondas que veñen a romperse contra o muro de contención diante da casa

da Robaleira. Ondas que ata salpican na estrada. Todo isto tamén é a cultura marítima que tamén pon a punto a precaución, o respecto ao mar. Porque ao mar hai que terlle respecto. Un non pode pensar que pode máis que o mar. Sempre hai que ter intelixencia, hai que tratar de definir ben. E sempre hai que esperar outra serie da rompente das ondas.

Non quixera cansar pero tamén quero falar do son do barco ao romper a auga. Si, iso é en Suecia principalmente, cunha embarcación similar a una gamela pero longa, esbelta.

Nós facémola moverse pegadiña ás pedras da beiramar. Ulimos do monte os abetos, arandos e framboesas. É una ledicia estar sentado sobre o banco desta gamela, movendo os remos, incluso as veces te deitas nas panas e o barco vai á deriva mentres eu vou mirando ao ceo azul con nu-bes de verán...

Eu son feliz namentres experimento o que nos ofrece o lago, oindo as ondas contra os bancos da gamela. Un sabe que o vento te leva pero non sabes a onde. É fermoso ver como as nubes van ou veñen.

TACTO: Botas una liña do curricán e colles una perca. Chefa nunca sae sen liña, e sempre pica alguna perca.

Adoro esta embarcación porque na dorna non se poden estirar as pernas pero neste barco si. Algo que me gusta é manter o barco no laño de pesca das fanecas por exemplo, aguentalo a pulso, o remo na mesma posición mentras se pesca, manobrando cos remos para manter a barca enriba das pedras.

Lars Fredrick Staffan Mörling naceu en Karlstad (Värmland) o 31 de decembro de 1936 e fixo estudos de Latín, Historia da Arte e Antropoloxía na Universidade de Lund. En Ons, a onde chegou para estudar as dornas como parte da súa tese de doutoramento, coñecería a Xosefa Otero, a súa dona, que traballaba de costureira na illa e con ela compartiu o seu coñecemento da vida mariñeira o cal aplicaría ás teorías danesas da nova etnoloxía. Foi profesor de idiomas na Escola Naval Militar de Marín e foille concedida a Cruz do Mérito Naval. O 19 de xaneiro de 2006, o Concello de Bueu nomearíao Fillo Adoptivo e adicarlle unha rúa na vila.

In memoriam Staffan Mörling

Artigos publicados na revista "Os Galos" nº O de 2006 con motivo do X Encontro de Embarcacións Tradicionais

■■■ Alá no medio do mare

E.T.P.

Foto N. Hermansson. 1964

O TEMPO E O SEU CONTEXTO, *THE WAY WE WERE*

Corría o ano 1964; os Beatles, xa de fama mundial, non paraban de dar concertos e de editar Singles e Lps, e The Shangri-Las rachaban nas listas americanas co seu éxito "Walking in the Sand". Mentres, no noso recuncho do noroeste ibérico recibiamos con estrañeza a Staffan Mörling, un particular *beach boy* que, tras longas pescudas nos mapas, atopara en Ons o seu *utoyggj*; un territorio de difícil acceso que mantiña case que intactos os vellos costumes e onde podería estudar os trazos da unidade cultural da Europa Atlántica.

A chegada de Mörling coincidiu co Primer Plan de Desarrollo e cos primeiros repartos de leite en po nas escolas públicas cos que o amigo americano pagaba ao réxime os acordos de defensa e, pasado xa o período de autarquía, a entrada masiva das súas inversións. Naqueles anos, aínda mergullados nos "Principios del Movimiento", percibiamos a nosa realidade fragmentada, nun tempo no que todo empezaba a bulir máis de présa, no que todo o novo era mellor, e os anaquiños do noso pasado non significaban máis que a noción dun atraso a superar. Os gobernos tecnócratas deron paso a esta superación impoñendo un modelo de desenvolvemento económico máis racional seguindo as pautas da ortodoxia capitalista. Aprobáronse as Leis de Prensa e de Libertad Religiosa e os emigrantes e os turistas non só foron fonte de entrada de divisas senón tamén de novos costumes.

A apertura ideolóxica xa non tiña paraxe e o estoupido económico notouse na taxa de natalidade e na renda *per capita*. ¿Que familia non mercaba un

"seiscientos", un televisor ou un frigorífico? Tiñamos todos présa por espiollarnos, por ser outros. Empezamos a falar só en *castellano* facendo derrapes polo dicionario e botamos unha placa enriba da casa vella; xa non fixo falla calear na primavera: os revestimentos con plaquetas coloristas, como cuartos de baño cara fóra, marcaron a diferenza dunha prosperidade e dun gusto estético dubidoso que durou demasiados lustros. Pero como a casa aínda lembraba os cementos do vello, houbo que poñer máis distancia e fomos vivir ás gaiolas dos ensanches de Vigo e A Coruña, polos do desenvolvemento industrial galego. Así, a avenida das Camelias, de expansión parella á da flota conxeladora viguesa, converteuse nunha sucursal do Morrazo, daqueles que facían cartos coma area embarcados nos buques factoría dos caladoiros de Sudáfrica, Malvinas, Boston, Noruega ou Mozambique, nos tempos de fartura pesqueira nos que o mar aínda non tiña cancelas.

NAMORAMENTO. A SETE MILLAS NÁUTICAS *THE WIND BLOWS FREE*

O bo latexo do Mörling mozo foi quen de apreciar que a parte de nós máis interesante e digna de estudo non estaba nesta fervenza de "desarrollismo" sesenteiro, senón que se atopaba resistindo en Ons en forma de grupo social cohesionado, consciente da súa identidade e cunha cultura propia delimitada pola mesma insularidade. A illa agachaba un tesouro, a parte fundamental da nosa esencia de pobo mariñeiro, o couso e o arca das nosas orixes. Así, despois de fuxir da nosa propia imaxe colectiva coma da fame, a circunstancia aparentemente fortuita do asentamento dun sueco a Ons veu supoñer, seguindo o exemplo do conto de Andersen, o proceso de reconstrución dun espello esfancado que recobrou a súa imaxe cando, por fin, nos puidemos mirar a nós mesmos tal como eramos, sen complexos e con criterio de realidade.

Procedente da península escandinava pero de inequívoca vocación illana, Mörling atracou en Ons impulsado dende as Féroes polo seu afán investigador e enseguida atopou parecidos coas lonxanas Shetland; a sete millas náuticas de Bueu "the wind blows free". Nos montes de Ons, aínda sen repoboar con eucaliptos, o vento asubiaba ceibe e deixaba sentir, amplificadas, os sons da vida da illa; as badaladas das ondas rompendo nas pedras, os motores dos barcos de pesca, os nenos

escorrentando as bandadas de corvos das leiras de millo, as cancións tradicionais que cantaban os mozos cando ían co gando, e as voces, febles pero perceptibles, das mulleres que chamaban aos seus para comer. Voces que falaban en galego, un idioma que descoñecía pero co que conectou de inmediato ao recoñecer subxacente o latín no que tomaba os seus apuntamentos escolares en Suecia. A paisaxe humanizada completábase cos pastos de cor verde esmeralda, coas terras de labradío ben traballadas con cultivos de millo e patacas, e coas casas e os alpendres aniñados como tartarugas na pendente das ladeiras á procura da protección dos temporais. Unha arquitectura tradicional feita de xeito elemental cos cachotes de pedra da propia illa, que falaba moito do carácter dos seus habitantes, xente moi intuitiva e con gran capacidade para superar as dificultades, resolvendo a vida con solucións prácticas; porque para eles vivir na illa era como adaptarse ás condicións de a bordo dun barco fondeado no medio mar.

CODA. LOOKING GLASS SELF

Lonxe deses expertos dogmáticos que se señorean no alto dos pedestais das teorías baldeiras sen coñecer a realidade da que falan, Staffan Mörling, dende a modestia do home sabio, fixo un traballo metódico e disciplinado que só entendeu mergullándose na vida da xente, compartindo a cultura estudada. Como o mesmo vento, o sangue dos illáns tamén corría ceibe nas súas veas; e foi un mariñeiro máis a bordo das dornas vogando dende a praia de Curro para pescar polbos no Centulo, aprendeu a "xogar a caña", a sentir a forza dunha "vela de vento", a iscar as rañas e zafalas do fondo coa estronca, a botar unha liñada para os congros na parte de fóra da illa, a vender os lotes en Portonovo e a recoñecer a illa só polo cheiro cando viñan de volta. Pero sobre todo foi feliz, feliz nun espazo feito á medida do ser humano, onde a natureza tiña un tempo e o debullar da vida se axeitaba aos ciclos desa natureza: o diario do sol, o mensual da lúa e o anual da terra. Non facía falla mirar o reloxo, nin consultar o parte meteorolóxico, nin dispoñer de medios de orientación; só había que estar impregnado da experiencia da vida na illa e recoñecer os sinais da natureza coma os dunha partida á brisca. Tamén foi feliz compartindo a festa rachada nos bailes que se organizaban na acera de Acuña ou

na taberna de Checho amenizados polos discos de Los Tres Sudamericanos, os auténticos reis dos Mambos e das Cumbias dos anos sesenta; e escoitando a retesía das estrofas a desafío entre o señor Cachote, o carpinteiro, e o señor Muñiz, e máis os contos e as lendas que só saben os da illa. Así descubriu que en Ons as nenas nacían como só o poden facer as deusas, emerxendo na praia de Canesol dentro dunha cuncha de vieira e que ao pouco tempo xa repenicaban descalzas na area *beillando* muiñeiras; e cando lles chegaba o tempo de falar de amores, vestíanse de lúa, collían o balde e ían por auga á fonte porque sabían que, ben no camiño de ida ou no de volta, atoparían agardando ao seu namorado. E todo isto ben o sabe Staffan porque, como é coñecido por todos, casou en Ons con Chefa, alumeadora de camiños e filla de Aurelio Otero.

Poida que só fose o interese etnolóxico polas illas, ou se cadra, cando chegou a Bueu seguindo o bo consello do seu amigo César Portela, ao virar a Pedra Branca e a Punta do Cabalo quedou enfeitizado coa imaxe do sol deitándose no berce dos ondulantes montes de Ons, alá no medio do *mare*... O certo é que Staffan Mörling veu para quedar, para ser un de nós e devolvernollos, dende a súa mirada azul, unha parte do sentimento de identidade, da conciencia de ser e de "ser *est*" que tiñamos esquecida ou mal asumida. Como escribe García Márquez, un home empeza a madurar cando ao mirarse no espello recoñece o seu pai. Staffan mirouse no espello do seu sogro e agora regálanos o del para que poidamos medrar. Porque mirarse, é necesario para saberse.

E ben volo digo porque el mo aprendeu.

■ ■ ■ A Staffan Mörling con agarimo

Redacción

Foto Amando

O ACTO

No Centro Social do Mar de Bueu celebrouse o xoves 19 de xaneiro un acto público de homenaxe ao profesor Staffan Mörling, excepcional exemplo de adicación á investigación etnolóxica, que fixo, e fai, unha excelente contribución ao coñecemento e difusión do patrimonio galego coa análise da identidade económica e cultural das comunidades mariñeiras; isto significou un punto de partida para a recuperación dun patrimonio marítimo xa case que esquecido, e foi un dos factores determinantes que fixeron agromar as actividades da Asociación de Amigos das Embarcacións Tradicionais Os Galos.

O acto estivo presidido e conducido pola conselleira de Pesca e Asuntos Marítimos, dona Carme Gallego Calvar, que cedeu a quenda de palabra a cada un dos intervenientes e destacou no seu propio discurso que: “Os galegos temos unha débeda con el; pola obra que hoxe recoñecemos, pola súa dedicación e rigor ao estudo da nosa cultura mariñeira que deu lugar a dúas

Foto Amando

publicacións tan senlleiras como *As embarcacións tradicionais de Galicia e Lanchas e dornas*, e sobre todo polo seu amor a Galicia e a súa cultura mariñeira. Como conselleira de Pesca e Asuntos Marítimos, quero agradecer publicamente a colaboración xenerosa e paciente, minuciosa e esixente que mantén coa Consellería”.

O acto, ao que asistiron máis de 300 persoas entre amigos, alumnos e xente de Bueu en xeral que encheron a plan o salón de actos, tivo o seu momento culminante cando o profesor Mörling, visiblemente emocionado polo recoñecemento, tomou a palabra.

Este acto central, precedido dunha cerimonia celebrada no salón de plenos do Concello de Bueu, na que se lle concedeu ao profesor Mörling o título de Fillo

Foto Amando

Adoptivo e se lle impuxo o escudo-insignia da vila, tivo o seu remate nunha cea de agasallo ao homenaxeado no restaurante do Hotel Bueumar onde, xa dun xeito máis distendido, todos os asistentes puideron gozar da compañía e do conxuro dunha queimada oficiada en latín por Mörling.

Incluímos, como parte especialmente interesante desta homenaxe, a transcripción do discurso que pronunciou no acto o comandante-director da Escuela Naval Militar, don Francisco Javier Franco Suances, e que acadou o equilibrio xusto entre o recoñecemento formal do oficial da Armada e a visión afectiva, e totalmente descoñecida para nós, do profesor Mörling dende a perspectiva do alumno garda mariña. Un discurso cheo de anécdotas vividas que enseguida conectou coa complicidade do homenaxeado e de todo o auditorio.